

Azınlıkça Dergisi

Sayı: 51- Ekim 2009

Agos - Ekim 2009

Herkül Millas

Doğan bir fırsatı değerlendirip 4 Ekim tarihinde Ankara'da gerçekleşen Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) kongresini izledim. Hem resmi ağızdan söylenenleri doğrudan duymak, yani yalnız raportörlerin süzgecinden geçenleri değil bütünü öğrenmek, hem de kongre salonunun dolduranların hangi kelimelere coşku ile tepki gösterdiklerini izlemek çok öğreticiydi. Ancak bu yazıda bütün ezilen grupların da ilgilendiğine inandığım bir görüşe değinmekle yetineceğim.

DTP'li Ahmet Türk  hakkın ve isteğin temel olduğunu söyledi. Halk diye nitelediği Kürtlerin a) kimlikleri tanınmalı, b) kendi dillerinde ilkokuldan başlayarak eğitim görebilmeli ve c) yöresel olarak kendileriyle ilgili idari kararlar da alabilmelidirler. Bu istekler makul. Ama azınlıklar ve hakkı tanınmamış her türlü gruplar için bu haklar ne derecede yeterli hatta önemlidir, emin değilim. Çünkü Lozan Antlaşması sonrasında tanınan azınlıklara bu tür 'haklar' tanınmıştır ama azınlıkların ciddi birçok sorunu hep var olmuştur. Özellikle azınlık kimliği ve ana dilde eğitim on yıllardan beri vardır. Hatta azınlık kimliği öylesine tanınmıştır ki, bu kimlik damgasını alınlarına yiyenler bir daha o lekeden ne yapsalar kurtulamazlar. Ve kimlikleri yüzünden de aralıklarla bedel ödemişlerdir. Azınlıkların yerel idareler çerçevesinde idari kararlar almalarını pek yaşamadık ama bir yörede azınlıkların belediyeler aracılığıyla bu alana da etkili olabileceklerini düşünmek (hayal etmek) zor olmasa gerek.

Haksızlıklara uğramış halkların dillerini öğrenebilme ve kimliklerinin tanınması konularında duyarlı olmaları ve bu alanlarda özgürlükler istemelerini anlıyorum. Kuşkusuz bu hakların tanınmasından da yanayım. Vurgulamak istediğim başka. Sorun bu eksiklikler değildir. Bu eksiklikler başka bir temel sorunun sonuçlarıdır. Temel sorun da halledilmedike bir sorunu

çözerken yenileri doğacaktır. Dil, kimlik ve yönetime katılma önemlidir, gereklidir, haktır (yani bir hakka dönüşmelidir) ama bu alanda elde edileceklerle sorunlar bitmiyor. Hatta belki sorunların aşılmasına bile başlanmıyor. On yıllardan beri bu haklara sahip olan 'Lozan azınlıkları' bunun kanıtıdır. Başlarına gelmedik zorluk, sıkıntı, ayrımcılık, baskı yok gibidir.

İstenen bu üç hak kolektif haklardır. Ama bireysel hakların sağlanmadığı yerde kolektif haklar hep sorunlu olacaktır. Bir an için Osmanlı döneminde 'millet' sisteminin sağladığı hakları düşünün. Her cemaat kendi dilini geliştirip kendi iç hukukunu izleyebiliyordu. Ama bireysel haklar sağlanmamış olduğundan hem 'milletler' genel toplumun, ama farklılık sergileyen bireyler de 'milletin' içinde çeşitli baskılar altındaydı. Bireyler kendi 'milletleri' içinde, millet başına ve milletin ileri gelenlerine karşı ezik durumdaydı. Eşit vatandaş anlayışı içselleştirilmediği için hem 'millet' denen cemaatler hem de her cemaatin bireyleri ayrıcalığın baskısını yaşıyordu.

Kolektif haklar vatandaş-devlet ilişkilerinin çağdaş olduğu durumda işlevli ve yararlı olur. Bu da ancak vatandaşın devletçe ve toplumca eşit algılandığı durumlarda sağlanır. Bireyin değil de halkın ve milletin çıkarını öncelikle savunanlar milli bir davaya hizmet etmektedirler. Ama bu tür bir girişimi temel platforma dönüştürmek çağdaş bir toplum oluşturmak için yeterli değildir. Birey haklarının sağlanmadığı ortamdaki kolektif haklar çağ dışı bir cemaat ortaya çıkarabilir.

Vatandaş-devlet veya çoğunluk-azınlık veya etnik ve dini gruplar arasında ve içinde yaşanan sorunların temelinde vatandaşlar arasında eşitlik anlayışının yerleşmemiş olmasıdır. Farklı dilden, dinden, etnik kökenden, ideolojiden, dünya görüşünden kimseler 'normal' vatandaşlarla eşit sayılmadıkları sürece her türlü 'reform' pek yararlı olmayacaktır. Bunu Tanzimat'tan Cumhuriyet'e birçok girişimden sonra gördük ve yaşadık. Çağdaş eşitlik anlayışı sağlandığında ise hem cemaatler, halklar, etnik gruplar haklarına gerçekten kavuşurlar, hem de bireyler bu gruplar içinde kendi gruplarının baskısı altında kalma ihtimalinden de uzaklaşırlar. Çünkü eski usul cemaat hakları 'insan haklarını' otomatik olarak sağlayacağı çok kuşkuludur.

Bu yazılanlardan kimliğin tanınmasının, dil eğitiminin ve yönetime katılımının önemli olmadığı anlamı çıkarılmamalıdır. Bunlar normal haklardır ve elde edilmesi gerekir. Ancak sorunları ele alırken, neden-sonuç ilişkisi bilinç düzeyine çıkmış olmalıdır. Temel amaç ve verilmesi gereken mücadele eşit statüdeki vatandaşların haklarıdır. Bu eşitlik, yazılı metinlerin ötesinde uygulamada da sağlandığında dil ve eğitim gibi istekler zaten normal sayılacaktır. Pratikte elde edilmesi zor olmayacaktır. Tersine eşitliğin içselleştirilmediği ortamda bu tür haklar resmen verilse de gayri resmi yollardan başka sınırlamalar gelecektir.

Bir uğraşta öncelikler doğru saptanmazsa hem yanlış adımlar atılıp enerji ve zaman kaybı olur hem de elde edilenler elle tutulur kazançlar sağlamayacağı için hayal kırıklıkları doğurur. Bireysel düzeydeki eşitliğin vurgulanmasına öncelik verilmesi ve temel bir siyasete dönüştürülmesi bundan dolayı önemlidir.

Kolektif haklar 'eşit' sayılan vatandaşlara sağlandığında, böyle bir girişim toplumca da benimsenir, kabul edilir ve hatta desteklenir. Eşit algılanmayan birilerine 'bağışlanan' haklar ise çeşitli bahanelerle hep engellenecektir. Yaşanan sorun vatandaş-devlet ilişkisine düğümlenmektedir. Haklar eşitler arasında 'doğal' olarak mı sağlanacaktır yoksa zoraki bir 'hoşgörü' ile ikinci derecedeki yurttaşlara (ve gruplara) mı bahşedilecektir? Şimdiye kadar (genellikle dış) baskılarla sağlanan hakların hayrının görülmemiş olmasının püf noktası bu sorunun eşitlik temelinde halledilmemiş olmasından olsa gerek.